Stichting Belmonte Arboretum
Jaarverslag 2016
De Knoppen Gaan Open

Stichting Belmonte Arboretum
Jaarverslag 2016
De Knoppen Gaan Open

Vooraf

Het jaarplan 2016 werd gepresenteerd onder de titel De Knoppen Gaan Open. Voor een tuin als het Belmonte is het opengaan van de knoppen altijd een belangrijk en spannend moment in het jaar. Is de collectie gezond? Worden de verwachtingen die we hadden bv. ten aanzien van vorm en kleur ook werkelijkheid?

Eigenlijk is dit ook een metafoor voor het werk dat we verrichtten. Zijn de wensen en verwachtingen die we enkele jaren geleden bij de start hadden t.a.v. Belmonte uitgekomen? Deze vraag kunnen we nu na vijf jaar hard werken grotendeels positief beantwoorden. Het Belmonte Arboretum staat zowel financieel, als bestuurlijk en inhoudelijk op vernieuwde benen.

We zijn de afgelopen vijf jaar een groeiproces gestart, een groeiproces dat uiteraard nog niet afgerond is en waarin nog de nodige winst te behalen is. Met al onze medewerkers, vrijwillig of bezoldigd, met de leden van de Raad van Toezicht, met al onze relaties willen we de komende jaren verder bouwen aan een gezond en duurzaam Belmonte Arboretum!

Dedde Smid, directeur Stichting Belmonte Arboretum

Eigendom en Bestuursstructuur

2016 was het jaar van de transitie. Het vijfde jaar dat de Stichting Belmonte Arboretum verantwoordelijk was voor de tuin en volgens afspraak kwam er op 31 december 2016 een eind aan de bestaande overeenkomst met Het Geldersch Landschap en WageningenUR. Vanaf 1 januari 2017 dient de Stichting Belmonte Arboretum ook financieel op eigen benen te staan. Op die datum neemt het Geldersch Landschap de grond waarop de tuin gevestigd is weer over van de Wageningen Universiteit waardoor de toekomst van het Arboretum verzekerd werd. De Stichting Belmonte Arboretum sluit op dezelfde datum een overeenkomst voor onbepaalde tijd over het beheer en het gebruik van de tuin – de Stichting is en blijft zo verantwoordelijk voor het welbevinden van het arboretum.

Ook werd in 2016 volgens planning gezocht naar de meest geschikte nieuwe bestuursstructuur. Directeur-bestuurder en Raad van Toezicht staken hier veel tijd en energie in, er vond intensief overleg plaats met de verschillende stakeholders en bij een externe deskundige werd advies ingewonnen over de meest geschikte bestuursstructuur. Uiteindelijk is besloten het Raad van Toezicht-model te handhaven. In de loop van 2016 zocht de bestaande Raad van Toezicht naar geschikte kandidaten voor de nieuwe Raad van Toezicht en op 1 januari werd de fakkel overgedragen aan de nieuwe leden – Lucas Noldus (voorzitter), Derk Hoek en Theo van Hintum – terwijl Dedde Smid directeur-bestuurder blijft. Hiertoe werd zijn dienstverleningsovereenkomst met drie jaar verlengd. In de loop van 2017 verwachten we nog een of twee nieuwe leden van de Raad van Toezicht te kunnen benoemen.

In de nieuwe bestuursstructuur is ook voorzien in een Raad van Advies, een raad samengesteld uit leden met een specifieke deskundigheid die het Belmonte Arboretum ten goede kan komen of het draagvlak voor de tuin kan vergroten. In 2017 zal de invulling van deze Raad van Advies verder gestalte dienen te krijgen.

Collecties

Collectiebeheer is een continu proces. Nieuwe planten krijgen een plek in de tuin en worden ook in de database en op kaart vastgelegd. Werkzaamheden die nauwgezet en op zeer betrokken wijze worden uitgevoerd door de collectiebeheerder, Mirjam Lemmens.

We waren bijzonder verheugd dat de rozencollectie na de her-allocatie van vorig jaar weer tot volle wasdom kwam – er was nagenoeg geen uitval. Bovendien mochten we in 2016 van een particuliere verzamelaar een welkome gift ontvangen in de vorm van een uitgebreide collectie Mosrozen. Deze collectie hebben we in Noord-Brabant opgehaald om haar bij ons in Wageningen weer uit te planten: een prachtige aanvulling op de rozencollectie.

De collectie van het Belmonte Arboretum werd in 2016 ook uitgebreid met een flink aantal Rododendrons, Sorbussen (lijsterbes) en Malussen (appel- en sierappel). Deze aanvulling betekent enerzijds een aanvulling op de bestaande collecties, anderzijds een verjonging van onze collecties. In 2016 constateerden we dat een deel van de collecties verouderd is en in niet zo beste staat. Het betreft bv. een groot aantal Sorbussen van soms meer dan 60 jaar oud en verschillende Paardekastanjes. De komende jaren dient onze aandacht zich te richten op deze collecties, het

betekent dat we gemotiveerde beleidskeuzes moeten maken: wat willen we en wat kunnen we ons permitteren.

Het Belmonte Arboretum is erkend als geregistreerd museum, om deze status te kunnen behouden kregen we in 2016 de opdracht om een gestructureerde zelfevaluatie uit te voeren. Ofschoon dit veel werk met zich mee bracht, was het tegelijkertijd ook een leerzame exercitie voor ons zelf. In januari 2017 resulteerde deze zelfevaluatie in een verlenging van de erkenning als Geregistreerd Museum voor de komende vijf jaar. We zijn er trots op dat we deze status verdient hebben!

Onderhoud

In 2016 startten we de samenwerking met een nieuw hoveniersbedrijf: De Enk uit Renkum. Volgens afspraak beschikt het arboretum nu over een vaste hovenier – Bert Verbeek – op de tuin. ’s Zomers werkt de hovenier drie dagen per week bij ons, ’s winters is dit beperkt tot een dag per week. De heer Verbeek zorgt voor de coördinatie en afstemming van alle onderhoudsactiviteiten en stuurt de grote groep tuinvrijwilligers aan die zich enthousiast inzetten voor ons arboretum. Daarnaast is er ook inzet van de Stichting Zideris: een aantal van hun cliënten ‘met afstand tot de arbeidsmarkt’ verricht op de dinsdag- en woensdagmiddagen ook eenvoudige onderhoudswerkzaamheden. Al met al werpt de nieuwe aanpak van het onderhoud duidelijk zijn vruchten af: in 2016 zien we dat de kwaliteit van de goed onderhouden tuin omhoog is gegaan.

Ook in 2016 zijn we erin geslaagd om in het verlengde van onze visie het beheer en onderhoud van de tuin op een zo natuurlijk mogelijke wijze uit te voeren Er werd niet gewerkt met chemische (bestrijdings)middelen en er werd zo veel mogelijk gebruik gemaakt van natuurlijke materialen, bv door bemesting met gecomposteerd blad. Neveneffect van deze manier van werken is o.m. dat veel

minder onkruid opschiet en dat minder beregening nodig is. Een mooi voorbeeld van figuurlijke kruisbestuiving.

Exploitatie

De eerste drie maanden van 2016 werd er samen met een flink aantal vrijwilligers nog hard gewerkt om het Koetshuis exploitabel te maken. In maart werd ons nieuwe Koetshuis gepresenteerd aan onze donateurs en andere genodigden. Het Koetshuis voorziet duidelijk in een behoefte, het aantal gegadigden dat gebruik wil maken van het Koetshuis en de tuin stijgt en het arboretum als stadspark biedt zo een mooie aanvulling op de mogelijkheden die er op dit gebied zijn in Wageningen. De locatie van het Koetshuis midden in het arboretum blijkt zeer geschikt om evenementen te organiseren, de tuin is hierbij een meerwaarde en geregeld vindt er een combinatie plaats van een horeca-activiteit met een inhoudelijk aspect en/of een rondleiding door de tuin.

Voor de exploitatie – de catering, de drankinkoop en inkoop van overig materiaal – wordt bewust een keuze gemaakt voor Wageningse ondernemers. Het valt ons op dat de randvoorwaarden die wij stellen (bv. geen versterkte muziek, stoppen voor 21 uur) geen belemmering zijn voor potentiële klanten.

De omzet in 2016 was boven verwachting maar de organisatie blijkt hier nog niet volledig op te zijn uitgerust, in 2017 zullen we de energie die in het exploiteren van het Koetshuis gaat zitten – het begeleiden en verzorgen van de verschillende soorten van evenementen, moeten uitbreiden bv. door een uitbreiding van het aantal vrijwilligers en de coördinatie hiervan. Dit is te meer van belang omdat de inkomsten die door de evenementen gegenereerd worden meer dan noodzakelijk zijn om de begroting van de organisatie sluitend te krijgen.

De evenementen die in het Koetshuis plaatsvinden zijn vooral (verjaardags)feesten, jubilea, bruiloften, vergaderingen, bijeenkomsten van verenigingen en workshops. Daarnaast vond in 2016 nog een aantal andersoortige evenementen plaats die bijdragen tot de bekendheid van het Belmonte Arboretum en diens maatschappelijke integratie; bv.

- Algemene Introductiedagen van de Wageningen Universiteit met een infomarkt in de tuin;
- Toneelvoorstellingen van de Wageningse Studenten Toneelvereniging;
- Plantenruilbeurs georganiseerd door Groei & Bloei
- Start van de Avondvierdaagse;
- Scholierenloop door Wageningen.

Educatie & Voorlichting

Educatie en voorlichting vraagt altijd veel voorbereiding, m.n. de collectiebeheerder besteedt hieraan een groot deel van haar tijd. Door haar en door de directeur wordt een groot aantal voordrachten en rondleidingen verzorgd, ook een enkele hiertoe opgeleide vrijwilliger, neemt soms het begeleiden van een rondleiding op zich. Ook mogen we hier een beroep doen op vrijwilligers van het IVN.

In 2016 heeft het arboretum nog ‘meegelift’ op het project Planten voor de Toekomst onder leiding en coördinatie van de Nederlandse Vereniging van Botanische Tuinen. Binnen dit project werd ook nieuw foldermateriaal voor ons eigen gebruik ontwikkeld. We participeerden in de tentoonstelling

van de Rode Lijst soorten, een tiental soorten in het arboretum, geïdentificeerd als bedreigde soort en dus op de Rode Lijst, werd extra belicht om zo het probleem uitsterving onder de aandacht te brengen. Veel tijd is gaan zitten in het ontwikkelen van verschillende apps die via QR-codes op naambordjes en informatieborden aanvullende informatie leveren. Tot slot zal dit project in 2017 resulteren in de uitgave van een boek: Botanische Tuinen in Nederland.

- Nog enkele voorbeelden van activiteiten op het gebied van educatie en voorlichting:
- Het Groene Wiel ontwikkelde afgelopen jaar voor kleuters het speelse en leerzame Kabouterpad;
- Leerlingen van de 5e klas VWO-Atheneum uit Arcen deden in onze tuin hun praktijkexamen;
- Nummer 69 van het Bulletin van het Belmonte Arboretum verscheen in juni, het volgende nummer, een speciale uitgave over de historie van Belmonte, haalde net niet het einde van het jaar: het verschijnt in januari 2017;
- Hard is er gewerkt aan een nieuwe website, de bedoeling was dat deze nog in 2016 online zou gaan, door een te veel aan andere taken hebben we dit tijdstip moeten verschuiven naar de eerste helft van 2017.

Organisatie

Naast en onder eindverantwoordelijkheid van de Raad van Toezicht is er de werkorganisatie van het Belmonte Arboretum die het onderhoud en de exploitatie van de tuin en het Koetshuis realiseert. Deze werkorganisatie bestaat op dit moment uit Dedde Smid, directeur-bestuurder en Mirjam Lemmens, collectiebeheerder – beiden zijn officieel een dag per week werkzaam voor het arboretum hoewel dat in de praktijk veel meer blijkt te zijn. Op basis van een dienstverlening overeenkomst met hoveniersbedrijf De Enk is als vaste hovenier Bert Verbeek aangesteld voor gemiddeld 2 dagen per week. Sinds oktober 2016 versterkt Trudie van Iersel het management (onbezoldigd).

Verder verricht een enthousiaste groep van ongeveer 20 tuinvrijwilligers op de dinsdagochtenden werkzaamheden in de tuin, ongeveer zeven vrijwilligers kunnen worden ingeschakeld bij het verzorgen van de evenementen van het Koetshuis en tot slot is een kleine groep vrijwilligers actief op het gebied van logistiek, rondleidingen en onderhoud. Het mag hier nog weleens benadrukt worden dat zonder deze mensen niet alleen de tuin en het Koetshuis er een stuk minder fraai zouden uitzien maar dat ook de exploitatie van het Belmonte Arboretum in zijn totaal gevaar zou lopen.

Projecten

- In 2016 werden vooral de projecten die al in 2015 liepen afgerond:
- De verplaatste rozencollectie werd voorzien van nieuwe informatie- en naambordjes;
- Het Koetshuis kreeg een keuken, en nieuwe vloeren, werd geheel geschilderd, akoestisch aangepast en ingericht;
- Een plaatselijke fotograaf zorgde voor de decoratie van het Koetshuis met een serie natuurfoto's;
  Een drietal bankjes werd vervangen – gefinancierd vanuit giften.

Samenwerking

Ook in 2016 werd met tal van organisaties samengewerkt teneinde de functie van het Belmonte Arboretum te verbreden en het draagvlak en de lokale en regionale verankering van de tuin te vergroten.

Met Zideris werd de samenwerking verstevigd: het aantal uren dat ondersteuning wordt geleverd bij het onderhoud is uitgebreid en de voorbereidingen van het openhouden van een theetuin op de woensdagmiddag kreeg vastere vorm.

Het overleg met Fletcherhotel De Wageningse Berg is geïntensiveerd en betreft bv. de samenwerking m.b.t. trouwerijen in de tuin, het verzorgen van rondleidingen voor congresgangers en een professionalisering van de entree van hotel naar tuin.

Met het IVN werd de samenwerking voortgezet, bv. door het faciliteren van de cursussen Vogelgeluiden en het hiervoor beschikbaar stellen van het Koetshuis.

Hetzelfde geldt voor de Vlinderstichting i.v.m. de inventarisatie van (nacht)vlinders.

De samenwerking met de Nederlandse Rhododendronvereniging is geïntensiveerd, vooral op het gebied van de verjonging en/of vervanging van onze collectie.

Piet Bakker van de Nederlandse Rozenvereniging gaf de nodige inhoudelijke en praktijkadviezen m.b.t. geschikte locaties en snoeien Een aantal van onze vrijwilligers kreeg een snoeicursus.

Tot slot vond overleg en samenwerking plaats met de gemeente Wageningen over te nemen maatregelen die erosie langs de rand van de Wageningse Berg kunnen voorkomen of tenminste beperken.

Zij dragen ook bij

In 2016 vonden we onze eerste grote sponsor: Friesland Campina! In 2017 zullen we onze zoektocht naar sponsoring voortzetten. We hopen en verwachten nog meer bedrijvingen te zullen vinden die ons vanuit een maatschappelijk engagement financieel willen helpen, waarmee zij tegelijkertijd aangeven dat wij goed bezig zijn, dat onze organisatie de moeite waard is om ondersteund te worden.

Zonder de talloze schenkingen die wij ontvangen en onze vaste donateurs zou Belmonte Arboretum niet kunnen overleven. Een zeer belangrijke immateriële bijdrage wordt in dit verband geleverd door het Universiteitsfonds, niet alleen nemen zij een groot deel van de fondswerving voor hun rekening, ook de gehele arbeidsintensieve administratie wordt door de medewerkers van dit fonds gevoerd. Veel werk wordt ons hiermee uit handen genomen!

Financiën

- 2016 was financieel gezien geen goed jaar voor de Stichting Belmonte Arboretum. Hierna de voornaamste oorzaken en tevens een doorkijkje naar de komende jaren:
    - Post voor onderhoud lager dan voorgaande jaren door een wisseling van hoveniersbedrijf. Als gevolg daarvan een kwartaal minder kosten, voor komende jaren weer 'normaal' niveau. Ander item: pomp van de beregening ging kapot, schade van ongeveer € 2.500,=
    - Kosten collectiebeheerder hoger dan begroot, vooral veroorzaakt door veranderde wetgeving (transitie vergoeding), voor de komende jaren hier wel een verhoging van het budget voorzien;
    - Management en gebouw: stabiel beeld, ook voor de komende jaren. Voor de komende jaren willen we proberen om eventueel batig saldo te reserveren voor groot onderhoud aan gebouw (bijvoorbeeld schilderwerk). Verder worden in 2017 zonnepanelen geïnstalleerd, gefinancierd middels een gift;
    - Publiciteit en overhead: onverminderd laag, onder ander door veel vrijwillige inzet voor website en door aan te sluiten bij landelijke initiatieven vanuit de NVBT;
    - 2016 was het eerste jaar dat de exploitatie van het Koetshuis ter hand werd genomen. In dit eerste jaar kregen we een groot aantal kleinere posten te verwerken om het horecaproduct te kunnen verkopen. Eenmalige uitgaven voor bestek, servies, glaswerk en andere materialen deden een forse aanslag op ons budget. Deze posten zijn nu opgenomen onder Inkoop horeca, voor volgende jaren zal deze post dus lager zijn, daarbij is de verwachting dat de omzet nog een stuk hoger kan worden
    - Aan de batenkant viel de "vrijwillige opbrengst" bij de poort zwaar tegen. We hadden hier zeker 10.000 euro verwacht, maar het resultaat was vorig jaar bijna 0. Voor de komende jaren is de zichtbaarheid vergroot, en we zien daarvan nu al de resultaten in de opbrengsten. Het aantal rondleidingen werd in 2016 niet goed geadministreerd in financiële zin, de opbrengst is nu opgenomen onder de Activiteiten. Vanaf 2017 zullen we deze weer apart zichtbaar maken, de verwachting nu is dat, gelet op de huidige ervaring, hier een behoorlijke toename te verwachten is, onder andere door meer en beter samen te werken met het naastgelegen hotel/ congrescentrum;

- Het aantal donateurs en de inkomsten uit giften blijft stijgen. De samenwerking met het Universiteit Fonds Wageningen werpt hier zijn vruchten af. Vooralsnog hebben we deze groei voorzichtig ingeschat, de verwachting is dat er een jaarlijkse opbrengst mogelijk is tussen de 50 en 100.000 euro per jaar. Het idee is om met middelen die niet direct benut hoeven te worden een weerstandsvermogen te vormen.
- Aan de Bijdragen kant hebben Geldersch Landschap en WageningenUR zich teruggetrokken. Wel mogen en zullen we een beroep op hen doen ten aanzien van projectfinanciering. Met de gemeente zijn voorlopig afspraken gemaakt, we hopen altijd dat de politieke werkelijkheid niet veranderd!? Echter: het Belmonte Arboretum heeft de laatste jaren een prominentere plek verworven, staat meer in de samenleving, is meer onderdeel van Wageningen geworden. Tenslotte hebben we met onze nieuwe Raad van Toezicht vooral meer 'bedrijfsleven' binnengehaald. We verwachten dat de contacten die zijn hebben zullen leiden tot meer sponsoren.
- Tenslotte: een groot deel van het tekort wordt veroorzaakt door de projecten. Projecten die deels nodig waren om na de verbouwing het Koetshuis daadwerkelijk geschikt te maken voor exploitatie. Het betrof bijvoorbeeld keukeninrichting, akoestische maatregelen, schilderwerk, verlichting en vooral veel kleine zaken die samen behoorlijk doortellen. De dekking daarvan was voorzien vanuit een grote, in 2016 te ontvangen, gift. Naar is gebleken komt deze gift echter pas in 2017, het verlies over 2016 is daarmee zeker 12.000 euro hoger geworden.

Concluderend:

Het jaar 2016 was voor het Belmonte Arboretum geen goed financieel jaar, maar wel een jaar waarin we veel nieuwe mogelijkheden voor de toekomst hebben gecreëerd. Naast het feit dat er veel werk is verzet om de exploitatie te verbeteren, is er ook een duidelijke trend die laat zien dat er meer betrokkenheid uit de samenleving komt. We zien dit terug in aantallen donateurs, in de politiek, maar ook in vragen uit het bedrijfsleven. Het feit dat we meer kunnen bieden, dat we een unieke locatie hebben begint nu zijn vruchten af te werpen. We zien de toekomst dan ook met vertrouwen tegemoet.

Blik vooruit

In 2017 ronden we de bestuurshervorming af. Wat ons nog rest is het uitbreiden van de Raad van Toezicht met enkele deskundige bestuurders en het invullen van een Raad van Advies bij wie wij te rade hopen te kunnen gaan voor de verdere professionalisering van het Belmonte Arboretum.

In het verlengde hiervan ligt ons belangrijkste speerpunt voor de komende jaren: het financieel gezond maken van de organisatie! Doordat de structurele externe financiering de laatste jaren – volgens afspraak overigens – geleidelijk aan werd verminderd en nu nog maar zeer beperkt is, is een optimale exploitatie van het Koetshuis cruciaal. Het grootste deel van onze energie zal de komende tijd hiervoor worden ingezet. Zoals eerdergenoemd betekent dit dat uitbreiding van het potentieel aan vrijwillige menskracht inclusief een goede begeleiding en ondersteuning, de hoogste prioriteit heeft.

We hopen en verwachten dat we ook in de toekomst blijvend ondersteund zullen worden door de Gemeente Wageningen, het Geldersch Landschap en de Wageningen Universiteit, door onze vrijwilligers, sponsoren en donateurs en door het steeds toenemend aantal bezoekers.

Met de steun van al deze partijen blijft deze tuin een prachtige ontmoetingsplek!